

Social Work & Education

©SW&E. 2022

УДК 37.06; 343.8

DOI: 10.25128/2520-6230.22.3.6

Іванна ПАРФАНОВИЧ,
професор кафедри соціальної
роботи і менеджменту
соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, Тернопіль;
parfanovich@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5300-7092>

Ірина ТРУБАВІНА,
доцент кафедри методики та
менеджменту освіти,
Тернопільський обласний
комунальний інститут
післядипломної педагогічної
освіти, Тернопіль;
trubavina@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1057-430X>

Ірина ТУРЧИН-КУКАРИНА,
викладач кафедри соціальної
роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, Тернопіль;
tkivik@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5341-8254>

Статус статті:

Отримано: червень 24, 2022

І-ше рецензування: липень 10, 2022

Прийнято: вересень 30, 2022

Парфанович, І., Трубавіна І., Турчин-Кукаріна, І.
(2022). Сучасний контент формування професійної
компетентності офіцерів поліції з профілактики
правопорушень неповнолітніх. *Social Work and
Education*, Vol. 9, No. 3. pp. 392-404. DOI:
10.25128/2520-6230.22.3.6.

СУЧАСНИЙ КОНТЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ З ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Анотація. Узагальнивши напрацювання щодо професіоналізму, професійної компетентності, її структурних компонентів, критеріїв сформованості, методологічних й практичних підходів, авторами публікації запропоновано підхід до формування компетентності офіцерів поліції з профілактики правопорушень неповнолітніх з дотриманням тих позицій, що відповідні суспільній динаміці, зміні нормативно-правового регулювання, соціально-організаційних, психолого-педагогічних чинників. Дослідження проведено у межах завдань науково-дослідної лабораторії діагностики і профілактики девіантної поведінки ТНПУ. Профілактику правопорушень неповнолітніх у діяльності офіцерів поліції рекомендовано реалізовувати з урахуванням того, що неповнолітні характеризуються особливостями соціального становища і психолого-педагогічного розвитку. Тому особливу увагу слід приділити ознакам формування й прояву правопорушень та їх ускладненням. Акцентується, що необхідним є постійний зв'язок офіцера поліції з соціальними структурами, відповідальними за профілактичну роботу з неповнолітніми, незалежно від динаміки їх створення і реорганізації. Проблеми й недоліки профілактики виділено, виходячи з можливостей та реалізації цього процесу у найближчому, референтному оточенні особи, з урахуванням тенденцій мікросоціального, макросоціального середовища та безпосередньої роботи з неповнолітніми. При цьому наголошується на використанні ретельно підбраного, адаптованого та/чи розробленого діагностико-профілактичного інструментарію. Засвідчено необхідність урахування всіх труднощів і ризиків (що стосуються самих неповнолітніх, проблем професійного здійснення профілактики правопорушень неповнолітніх, недоліків її організації). Це підтверджено результатами аналізу опитування суб'єктів профілактики, тією чи іншою мірою дотичних до роботи з неповнолітніми та до профілактики неповнолітніми правопорушень, здійснюваної працівниками поліції. Доведено необхідність комплексної роботи з профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

Ключові слова: неповнолітні; правопорушення; офіцери поліції; профілактика; професійна компетентність; підхід до профілактики правопорушень неповнолітніх.

Вступ

Постійний розвиток суспільства формує запит на вдосконалення нормативно-правових та соціально-організаційних засад діяльності системоутворюючих органів держави. Сучасні реалії в Україні характеризуються створенням нових та реформуванням існуючих структур й інституцій соціальної сфери, діяльність яких має забезпечити максимально сприятливе середовище для всіх категорій населення і, передусім, неповнолітніх. Поліція є соціальною структурою, що має забезпечити цілісно соціальну профілактику правопорушень. Введення в дію нових функціональних повноважень потребує детальної розробки базисних положень діяльності, вимагає узагальнення здобутків практичної діяльності, визначення і застосування ефективних підходів у роботі на основі презентативного наукового обґрунтування, адже посилюється потреба активізації наукового пошуку технологій роботи офіцерів поліції з неповнолітніми, які б узагальнювали здобутки історичного минулого, наукових напрацювань, практичного вітчизняного і зарубіжного досвіду. Окрім цього, звернення до проблеми диктується зміною соціально-культурного, інформаційного, політичного, економічного та виховного середовища розвитку молодого покоління.

Проблема профілактики правопорушень неповнолітніх – проблема державна, оскільки передбачає перехід від тоталітаризму і покарання до демократії та відповідальності. На профілактику правопорушень спрямовано окрему програму Кабінету Міністрів України, розробляються спеціальні закони, система заходів, виділяється фінансування. Проблема в тому, що вихована людина – та, яка діє за правовими і моральними нормами незалежно від того, чи хтось контролює її вчинки. Тому зростає функціональне значення педагогічного аспекту профілактики – як зробити так, щоб дитина сама хотіла та прагнула дотримуватися моральних і правових норм. Сьогодні існує безліч заходів, програм профілактики правопорушень у дітей в різних установах, але потрібна їх систематизація, узагальнення, розробка рекомендацій щодо використання, узгоджена система роботи на державному, регіональному та місцевому рівнях (Трубавіна, 2010).

Аналіз останніх досліджень

Професійну компетентність розглядають як одну зі сходинок професіоналізму – сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності, професійно важливих психологічних якостей, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності. Професійна компетентність є не тільки мірилом професіоналізму, а й визначальним фактором, від якого залежить успішність реалізації і соціальних, професійних функцій, і всієї життєдіяльності особистості (Приходько, Юрченко, 2012).

Складний і динамічний характер сучасної правоохоронної діяльності, використання в ній новітніх інформаційних технологій, ускладнення завдань, що виконуються підрозділами, зростання відповідальності зумовлюють об'єктивну потребу у вдосконаленні професійної діяльності офіцерів органів внутрішніх справ. Нині розпочато якісно новий етап реформування органів внутрішніх справ, який спрямовується на досягнення високого професіоналізму працівників. Від рівня їхньої професійної компетентності, уміння швидко і правильно орієнтуватись у

складних ситуаціях службово-професійної діяльності, ухвалювати та реалізовувати нестандартні рішення значною мірою залежить успішність виконання поставлених завдань (Борисюк, с. 68).

Професійна компетентність офіцера органів внутрішніх справ – індивідуальна інтегративна характеристика працівника правоохоронних органів, що відображає готовність та спроможність здійснювати на належному рівні професійну діяльність, застосовуючи увесь спектр необхідних (набутих під час навчання та закріплених завдяки досвіду реальної професійної діяльності та самоосвіти) знань, умінь і навичок, ефективно мобілізуючи власні здібності та досвід залежно від конкретної професійної ситуації, демонструючи гнучкість і творчість мислення (Борисюк, с. 70). Микитенко М. С. стверджує, що ступінь обґрунтованості наукових положень дозволяє оперувати мало вживаними, але влучними словосполученнями й термінами, такими як, наприклад, «фахова компетентність практичного працівника» (Микитенко, 2019).

Структурними компонентами професійної компетентності офіцера виділено три сфери: мотиваційну, предметнопрактичну, саморегулятивну. У процесі дослідження виявлено такі стадії професійного становлення особистості працівників поліції: аморфної оптації; оптації (формування професійних намірів); професійної підготовки; професійної адаптації; первинної (до 3–5 років роботи) і вторинної професіоналізації (високоякісне і продуктивне виконання діяльності); майстерності (високопродуктивна, творча, інноваційна діяльність). Досягнення працівниками органів внутрішніх справ ефективності в професійній діяльності можливе лише завдяки успішному переходу від однієї стадії професійної компетентності до наступної, що супроводжується особистісним та професійним розвитком (Борисюк, с. 75).

Виділено також критерії сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції: когнітивний, комунікативний, операційний, особистісний (Задорожна, 2020). Методологічні ж орієнтири дослідження професійної компетентності офіцерів поліції містять підходи: системний, що забезпечує дослідження професійної компетентності майбутнього офіцера поліції як багатоаспектного поняття взаємопов'язаних між собою елементів; компетентнісний, акцентований на формуванні професійної компетентності й вагомості професійної підготовки, у процесі якої ознайомлюються з основними вимогами до проведення профілактичних заходів із неповнолітніми; особистісний, згідно з яким формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх орієнтується на особистість офіцера поліції з особистісно-професійними характеристиками, якостями, рисами; діяльнісний, який зосереджує увагу на самому процесі профілактичних дій із неповнолітніми правопорушниками. Виділені наукові підходи взаємопов'язані й складають цілісну систему формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх (Шкляр, с. 167).

Профілактична діяльність Національної поліції різноманітна за своєю природою, тому виділяють різні види та підвиди такої діяльності. Фелик В. поділив профілактичну діяльність на: 1) загальну профілактику, що здійснюється органами поліції в загальнодержавному або регіональному масштабі; 2) профілактику

спеціальної спрямованості, яка має на меті попереджати вчинення окремих видів правопорушень або їх вчинення окремими групами осіб, зокрема неповнолітніми; 3) індивідуальну профілактику правопорушень (Фелик, 2016, с. 315).

Тобто, на сьогодні досить ґрунтовно визначено компоненти формування професійної компетентності офіцерів поліції з профілактики правопорушень неповнолітніх. Науково розроблені поняття «професоналізму», «професійної компетентності», визначено особливості, структурні компоненти, критерії сформованості, методологічні орієнтири професійної компетентності офіцера органів внутрішніх справ. Оскільки триває особистісний розвиток неповнолітніх, доцільно уникати визначень їх відхилень у поведінці як «девіація», «девіантність», «девіантна поведінка», «делінквентна поведінка». Термін «правопорушення» найбільш оптимально підходить для застосування у контексті як адміністративних, так і кримінальних правопорушень. Профілактична діяльність може бути первинною, вторинною, третинною.

Мета. Формування компетентності щодо профілактики правопорушень неповнолітніх – складний процес, який передбачає оволодіння комплексом знань, вмій і навичок, здобутих у процесі навчання у вищих навчальних закладах та під час роботи безпосередньо в поліції. Зважаючи на нетривалий час функціонування поліції як структури з оновленим нормативно-правовим забезпеченням, регламентом роботи, очевидною є необхідність удосконалення як теоретичних, так і практичних підходів до діяльності та їх висвітлення. Нами пропонується підхід у єдності складових, що комплексно охоплюють індивідуально-особистісну готовність до роботи. Важливим є формування компетентності офіцерів поліції у сфері профілактики правопорушень неповнолітніх із дотриманням тих позицій, що відповідні суспільній динаміці, зміні нормативно-правового забезпечення, соціально-організаційних, психолого-педагогічних чинників.

Методологія дослідження

Дослідники доволі значну увагу приділили визначенню методологічних підходів, ретроспективному аналізу й зарубіжному досвіду з цієї проблеми. Охоплено дослідження профілактичних підходів при різних суспільних формаціях і особливо актуальним є розгляд проблеми на протязі минулого століття, адже це визначило суспільні реалії сьогодення. Комплексність виконання завдань дослідження забезпечено і профілактичною діяльністю стосовно неповнолітніх з боку суб'єктів профілактики у їх взаємодії. Інспекція, а згодом – кримінальна міліція у справах неповнолітніх, у взаємодії зі службою у справах неповнолітніх, координаційною радою у справах неповнолітніх (пізніше – у справах дітей), – перелік структур, що передували сучасній організації роботи з неповнолітніми, починаючи 1990-х років ХХ століття.

Взято до уваги наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19 грудня 2017 року (Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, 2017). У цій Інструкції терміни вживаються в таких значеннях: *поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб* – превентивний поліцейський захід, що застосовується стосовно

неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, з метою забезпечення її прав і свобод та є наслідком передання її батькам, законним представникам або органам опіки та піклування; *профілактика адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей* – діяльність підрозділів Національної поліції України, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень; *профілактичний облік дітей* – комплекс заходів із взяття на облік, наповнення та підтримання в актуальному стані баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, стосовно дітей, щодо яких здійснюється профілактична робота.

Проведено опитування суб'єктів профілактики Тернопільської об'єднаної територіальної громади, тією чи іншою мірою дотичних до роботи працівників поліції з неповнолітніми та профілактики вчинюваних неповнолітніми правопорушень. Таке дослідження проведено у межах виконання завдань науково-дослідної лабораторії діагностики і профілактики девіантної поведінки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, тема діяльності якої – «Теорія і практика профілактичної роботи з попередження і подолання девіантної поведінки індивідів» (державний реєстраційний номер 004U003076).

Основна частина

Законом України «Про пробацію» від 21 грудня 2016 року (Закон України «Про пробацію», 2015) передбачено, що пробація – система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Перевагою органу пробації є здійснення профілактичної роботи з дітьми кризових категорій більш цілісно й комплексно та з урахуванням функціонування територіальних громад. Ураховано основні завдання (Закон України «Про пробацію», 2015) з профілактики правопорушень неповнолітніх (табл. 1).

Таблиця 1: Основні завдання з профілактики правопорушень неповнолітніх у діяльності офіцерів поліції (згідно Закону України «Про пробацію», 2015)

№ з/п	Завдання профілактики правопорушень неповнолітніх
1.	Профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення.
2.	Ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики.
3.	Участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення.

4.	Вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми.
5.	Вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб.
6.	Провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти.
7.	Взаємодія з іншими підрозділами Національної поліції України, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей.
8.	Здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Запропонований нами підхід до формування компетентності офіцерів поліції з профілактики правопорушень неповнолітніх вимагає дотримання основних позицій.

1. Неповнолітні характеризуються *особливостями соціального становища і психолого-педагогічного розвитку*. Визначено і виділено ознаки наявності та зростання рівня правопорушень вчинюваних неповнолітніми (Парфанович, 2008), що представлено на Рисунку 1.

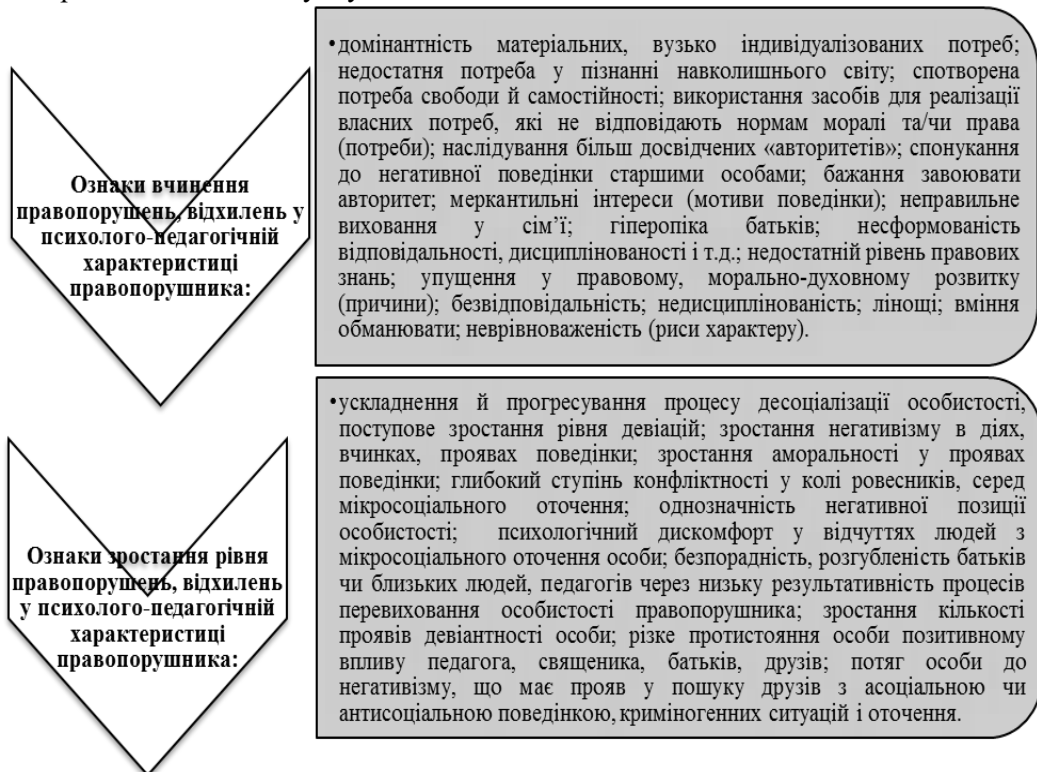

Рисунок 1. Диференційованість ознак вчинення правопорушень неповнолітніми та зростання їх ступеня (Парфанович, 2008)

Технологією діагностики рівня поведінкових відхилень є визначення мети, предмету дослідження, розробка плану діагнозу, реалізація діагностичних методик, аналіз критеріїв та показників, формування висновків.

Психолого-педагогічна характеристика багатьох неповнолітніх включає наявність шкідливих звичок, вживання спиртних напоїв, наркотичних і токсичних речовин. Окрім того, вони дуже легко переходять від учинення одного виду правопорушень до іншого. Особливо небезпечною є низька самооцінка, що штовхає на негативні прояви і поведінкові дії, такі як: входження в асоціальні угруповання; зміщення життєвих позицій, що частково проявляється у веденні асоціального чи аморального способу життя; деформацію життєвих цілей, орієнтирів; дезадаптації і, як наслідок, неадекватність, прояв грубості, жорстокості. Прийняття неповнолітніми суспільних норм часто набуває хаотичного, спонтанного характеру.

Проступки, негативні дії, вчинки негативного характеру та спрямування визначаються як девіантна поведінка, основою якої, як правило, є аморальна. Розгляд буде повним, якщо розглядати суспільні явища і процеси, що їх супроводжують. У пошуках можливості проявити, виразити себе, свої потенційні можливості й енергію, знайти їх застосування, індивід дуже часто попадає під вплив негативних факторів чи знаходить неправильні шляхи самовираження. Адже індивідуально-психологічні особливості розвитку неповнолітніх такі: прагнення якомога швидше завоювати статус дорослої людини; намагання виглядати самостійно і незалежно; протиріччя ідеалів-взірців, норм і оцінок поведінки; негативне наслідування окремих соціальних прототипів; прояв акцентуацій характеру на основі заниження чи завищення самооцінки; несформованість психіки; неспроможність соціально прийнятним способом компенсувати свою непристосованість до соціального оточення.

Правопорушенням неповнолітніх властивий високий ступінь агресивності й жорстокості. За цією ознакою можна диференціювати за явним і прихованим рівнем прояву. До першого слід віднести проституцію, вживання алкогольних напоїв, токсичних і наркотичних речовин, злочинність, до другого – порушення моральних норм і дрібні правопорушення, інфікування, що передаються статевим шляхом, зокрема зараження венеричними хворобами та ін. Тобто, дії неповнолітніх слід відрізняти за ступенем прояву девіантності, мотивацією та усвідомленням.

2. Наскрізність практичного компоненту діяльності офіцера поліції з профілактики правопорушень засвідчує необхідність зв'язку та взаємодії з соціальними структурами, відповідальними за профілактичну роботу з неповнолітніми і, зокрема, з тими, які перебувають на обліку осіб, схильних до правопорушень. Діапазон охоплює діяльність тих структур та інституцій, що мають безпосередній вплив і контактність з дітьми, підлітками, молоддю: центри соціальних служб, служби у справах дітей, навчальні заклади, інформаційні канали та ін.

У профілактиці правопорушень неповнолітніх важливо врахувати (Закон України «Про пробацію», 2015): виділення одним із показників сформованості відповідальної поведінки – «позитивного самосприйняття та ціннісного ставлення до себе та оточення», оскільки розгляд поведінки неповнолітніх під таким кутом значною мірою відповідає специфіці його становища; практичні напрацювання

дослідження є свідченням зв'язку теорії та практики, а також цінності роботи для практики суспільного життя; дотримання потребують такі соціально-педагогічні умови, як створення і реалізація, наприклад, дистанційного навчального курсу «Професійна майстерність» для проведення підготовки персоналу чи впровадження авторської комплексної тренінгової програми «Крок у майбутнє» з профілактики правопорушень неповнолітніх, взаємодії соціальних інституцій; оскільки сім'ї неповнолітніх цієї категорії доволі часто є неблагополучними, це вимагає застосування і заходів примусового характеру; індивідуальність становища неповнолітніх передбачає врахування факторів, що зумовлюють диференційованість підходу до роботи, а методично-практичні підходи до роботи з ними варто здійснювати на основі сформованої класифікації; безвідповідальність за свої дії і вчинки є інтегральним критерієм профілактики девіантної поведінки неповнолітніх.

3. Значна кількість неповнолітніх не забезпечена належними умовами виховання в сім'ї. Це викликає у неповнолітніх агресивність, замкнутість, страх і, врешті-решт, породжує правопорушення. Тому необхідна співпраця з сім'ями, проведення спільних заходів, за необхідності – залучення спеціалістів різного профілю до роботи з батьками з неблагополучних сімей. Найбільшу змогу співпрацювати з батьками має школа, яка має прямий доступ до інформації про соціальне становище сімей, змогу на початкових стадіях виявляти певні недоліки виховання й навчання неповнолітнього, допомагати батькам у вихованні дітей. Низька профілактична роль школи на сучасному етапі зумовлена недоліками навчального та виховного процесів. Діяльність школи передовсім орієнтована на здобуття знань, а лише у другу чергу – на виховання підростаючого покоління. Ситуацію ускладнюють низька мотивація учнів до навчальної та трудової діяльності, невміння залучити учнів до позашкільної діяльності, відсутність індивідуального підходу до недисциплінованих дітей. Стан профілактики правопорушень у школі погіршується мінімізацією очної комунікації, дефіцитом безпосереднього спілкування, зумовлених необхідністю дистанційного навчання в умовах карантинних обмежень, введеного в Україні воєнного стану.

4. Вдало підібраний, адаптований та розроблений діагностико-профілактичний інструментарій, опис особливостей процесу його застосування у визначених умовах допомагає їх точному впровадженню за змінених умов. Статтею 12 «Особливості пробації щодо неповнолітніх» Закону України «Про пробацію» від 21 грудня 2016 року визначено специфіку застосування інструментарію роботи стосовно неповнолітніх: здійснення з урахуванням вікових та психологічних особливостей неповнолітніх; спрямованість на забезпечення їх нормального фізичного і психічного розвитку, профілактику агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків; інформативність про вплив криміногенних факторів на поведінку особи та рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення неповнолітнім кримінальних правопорушень; спільно з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень; забезпечення реалізації пробаційних програм щодо

неповнолітніх осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням та ін. (Закон України «Про пробацію», 2015; Микитенко, 2019).

Основні результати дослідження

Визначено ефективні напрями, форми й методи профілактики правопорушень серед неповнолітніх у діяльності офіцера поліції:

- *напрями*: надання соціальних, правових послуг різним категоріям осіб; соціальне інспектування осіб, які опинились в складній життєвій ситуації; проведення зустрічей з учнями навчальних закладів; підготовка заяв, клопотань, скарг, звітів до відомств, установ, організацій щодо усунення причин скоєння неповнолітніми правопорушень; проведення профілактичних заходів з неповнолітніми за основними сферами – проживання, навчання, дозвілля;

- *форми й методи*: наради, семінари, круглі столи з питань попередження та подолання правопорушень неповнолітніх; проведення заходів, що пов'язані з профілактикою, виявленням та розкриттям злочинів; здійснення досудової підготовки матеріалів про правопорушення, розгляд заяв і повідомлень про правопорушення у робочому порядку; ведення профілактичного обліку осіб; здійснення різних видів соціального патронажу неповнолітніх, які перебувають у кризовій ситуації.

- Роботою варто охоплювати форми дистанційної роботи, що актуально з огляду на специфіку досліджуваної проблеми. Такий підхід допомагає оперативно реагувати на суспільні зміни, вказівки урядових структур, статистичну картину. Це забезпечується інформаційними, комунікативними можливостями сучасності. Проведеним опитуванням суб'єктів профілактики (працівників служб у справах дітей – 3 осіб, педагогів навчальних закладів – 8 осіб, працівників відділів освіти – 4 осіб, працівників правоохоронних органів – 7 осіб), дотичних до попередження й подолання правопорушень у діяльності офіцерів поліції, отримано результати щодо можливих ризиків. Кожен із показників було оцінено за 5-тибальною системою. Математичне опрацювання відповідей дозволило ранжувати труднощі профілактики за ступенем вираження (Рис. 2):

- завади, що стосуються безпосередньо неповнолітніх (загальний бал – 4,2);
- проблеми професійного здійснення профілактики правопорушень неповнолітніх (загальний бал – 3,5);
- недоліки організації профілактики правопорушень неповнолітніх (загальний бал – 2,8).

Таким чином, профілактику правопорушень неповнолітніх у діяльності офіцерів поліції варто реалізовувати відповідно до динаміки суспільного розвитку та з урахуванням наступних фактів:

- неповнолітні характеризуються особливостями соціального становища і психолого-педагогічного розвитку і особливу увагу слід приділити ознакам прояву правопорушень та їх ускладненням;

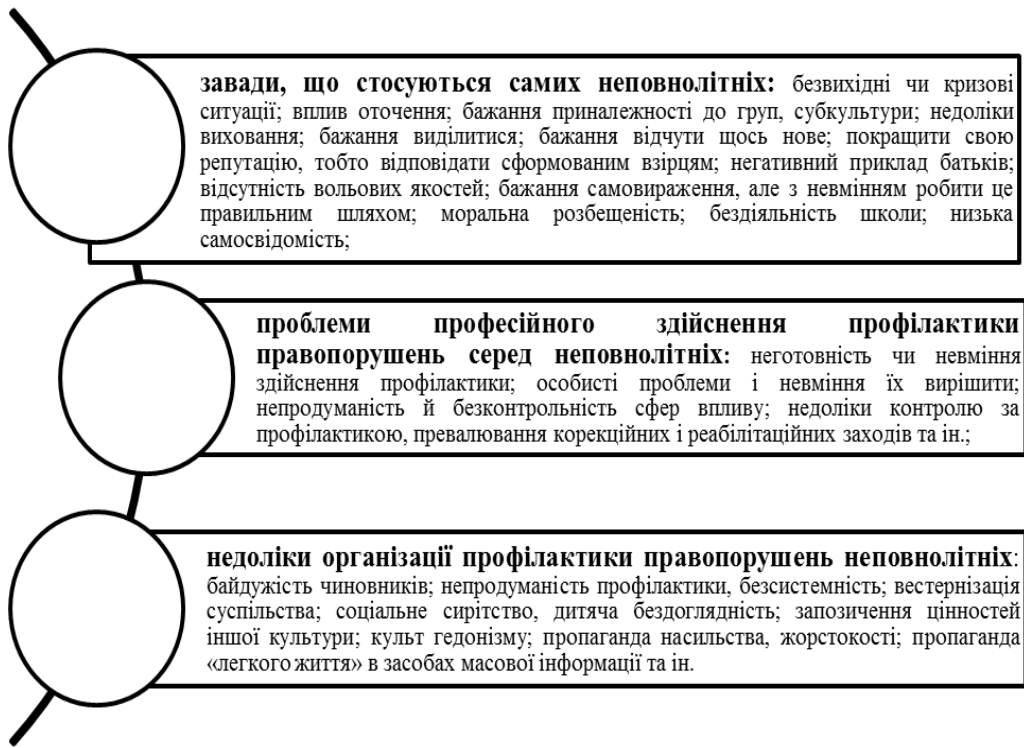

Рисунок 2. Труднощі здійснення профілактики правопорушень неповнолітніх у діяльності офіцерів поліції

- необхідним є постійний зв'язок офіцера поліції з соціальними структурами, відповідальними за профілактичну роботу з неповнолітніми, незалежно від суспільної динаміки їх створення і реорганізації;
- адаптований та розроблений діагностико-профілактичний інструментарій, опис особливостей процесу його застосування у визначених умовах допомагає його точному впровадженню за змінених умов;
- опитування суб'єктів профілактики, тією чи іншою мірою дотичних до роботи з неповнолітніми та профілактики вчинюваних неповнолітніми правопорушень працівниками поліції, засвідчує необхідність урахування всіх труднощів, що стосуються самих неповнолітніх, проблем професійного здійснення профілактики правопорушень неповнолітніх, недоліків організації профілактики;
- необхідності комплексної роботи з профілактики правопорушень, із залучення всіх можливостей і ресурсів, відповідних суспільним реаліям і тенденціям.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, професійна компетентність не може ізольовано розглядатися від проблем організації профілактичної роботи, психолого-педагогічної характеристики особистості неповнолітнього та умов його проживання,

виховання. Проблеми й недоліки профілактики можна виділити, виходячи з можливостей та реалізації цього процесу у найближчому, референтному оточенні особи, з урахуванням тенденцій мікросоціального, макросоціального середовища та безпосередньої роботи з неповнолітніми. Професійна компетентність досягає максимального рівня й відповідності сучасним вимогам за умови постійного вдосконалення роботи офіцера поліції, побудованої на взаємодії з неповнолітнім, його сім'єю і оточенням, соціальними структурами.

Деталізації потребують технологічний компонент діяльності офіцера поліції з питань профілактики правопорушень, інноваційні підходи до роботи.

Література

Борисюк, О. М. (2014). Характеристика професійної компетентності офіцерів ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*, 1, 67–76. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2014_1_10.

Задорожна, М. (2020). Основні характеристики сформованості професійної компетентності майбутніх дільничних офіцерів поліції. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України Серія педагогічні науки*, 22(3), 93-102. doi: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v22i3.514>.

Закон України Про пробацію. (2015). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 13, ст. 93. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>.

Микитенко, М. С. (2019). *Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх у діяльності уповноваженого органу з питань пробації* (автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05). Київ: Інститут проблем виховання НАПН України.

Наказ «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» № 1044 (2017). Міністерство внутрішніх справ України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

Парфанович, І. І. (2008). *Готуємось до превентивної роботи*. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка.

Приходько, Ю. О. & Юрченко, В. І. (2012). *Психологічний словник-довідник*. Київ: Каравела.

Трубавіна, І. М. (2010). Аналіз існуючих у практиці підходів до профілактики правопорушень у дітей в Україні (педагогічний аспект). *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 3. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_3_14.

Фелик, В. І. (2016). Класифікація видів профілактичної діяльності національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 38(2), 39–42.

Шкляр, А. (2020). Методологічні підходи формування професійної компетентності офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, 2(35), 164–169. doi: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-2-26>

CURRENT CONTENT OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF POLICE OFFICERS IN THE PREVENTION OF JUVENILE OFFENSES

Ivanna PARFANOYCH, professor of the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; parfanovich@ukr.net;

Iryna TRUBAVINA, associate professor of the Department of Education Methodology and Management, Ternopil Regional Communal Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Ternopil, Ukraine; trubavina@gmail.com;

Iryna TURCHYN-KUKARINA, lecturer of the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; tkivik@gmail.com.

Abstract. *Having summarized the work on professionalism, professional competence, its structural components, criteria of formation, methodological and practical approaches, the authors of the publication proposed an approach to the formation of the competence of police officers in the prevention of juvenile delinquency, with the observance of those positions that correspond to social dynamics, changes in legislative and regulatory support, social - organizational, psychological and pedagogical factors. The study was carried out within the framework of the tasks of the research laboratory of diagnosis and prevention of deviant behavior of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. It is recommended to implement the prevention of juvenile delinquencies in the activities of police officers, taking into account the fact that juveniles are characterized by the peculiarities of their social situation and psychological and pedagogical development. Therefore, special attention should be paid to the signs of formation and manifestation of offenses and their complications. Constant contact of the police officer with social structures responsible for preventive work with minors is necessary, regardless of the dynamics of their creation and reorganization. Problems and shortcomings of prevention can be identified, based on the possibilities and implementation of this process in the immediate, reference environment of the person, taking into account the trends of the microsocial, macrosocial environment and direct work with minors. At the same time, carefully selected, adapted and developed diagnostic and preventive tools should be used.*

The need to take into account all difficulties and risks (concerning minors themselves, problems of professional prevention of juvenile delinquency, shortcomings of prevention organization) is proven. This is confirmed by the results of the analysis of the survey of the subjects of prevention, to one degree or another, related to work with minors and to the prevention of minor offenses carried out by police officers. The need for comprehensive work on the prevention of juvenile delinquency has been proven.

Key words: *minors; offense; police officers; prevention; professional competence; approach to the prevention of juvenile delinquency.*

References

- Borysiuk, O. M. (2014). Characteristics of professional competence of officers of internal affairs bodies. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. The series is psychological*, 1, 67–76. [in Ukrainian].
- Zadorozhna, M. (2020). The main characteristics of the formation of professional competence of future precinct police officers. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine Series of pedagogical sciences*, 22(3), 93-102. doi: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v22i3.514> [in Ukrainian].
- Law of Ukraine On Probation. (2015). *Information of the Verkhovna Rada*, 13, article 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>. [in Ukrainian].
- Mykytenko, M. S. (2019). *Prevention of deviant behavior of minors in the activities of the authorized body on probation issues*. (Avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.05). Kyiv: Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
- Order "On approval of the Instructions for organizing the work of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine" № 1044 (2017). Ministry of Internal Affairs of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> [in Ukrainian].
- Parfanovych, I. I. (2008). *We are preparing for preventive work*. Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. [in Ukrainian].
- Prykhodko, Yu. O. & Yurchenko, V. I. (2012). *Psychological dictionary-reference*. Kyiv: Karavela. [in Ukrainian].
- Trubavina, I. M. (2010). Analysis of existing approaches to the prevention of delinquency among children in Ukraine (pedagogical aspect). *Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine*, 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_3_14 [in Ukrainian].
- Felyk, V. I. (2016). Classification of types of preventive activities of the National Police of Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law*, 38(2), 39–42. [in Ukrainian].
- Shkliar, A. (2020). Methodological approaches to the formation of professional competence of police officers for the prevention of juvenile delinquencies. *Bulletin of Zaporizhzhya National University. Pedagogical sciences*, 2(35), 164–169. doi: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-2-26>. [in Ukrainian].

Article history:

Received: June 24, 2022

1st Revision: August 10, 2022

Accepted: September 30, 2022